

ІНФОРМАЦІЯ, КОМУНІКАЦІЯ І УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Валентина Бездрабко,
завідувач кафедри документознавства та
інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету
культури і мистецтв, д-р іст. наук, професор
(Київ, Україна)
e-mail: valentbez@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3295-5277>

Тетяна Новальська,
завідувач кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв, д-р іст. наук, професор
(Київ, Україна)
e-mail: novalska@meta.ua

16–18 травня 2019 року у Київському національному університеті культури і мистецтв на базі кафедр інформаційних технологій (завідувач кафедри д-р іст. наук, професор Т. В. Новальська) і документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності (завідувач кафедри д-р іст. наук, професор В. В. Бездрабко) відбулася Друга міжнародна наукова конференція «Інформація, комунікація та управління знаннями у глобалізованому світі».

Українські і зарубіжні науковці обговорили актуальні проблеми архівознавства, бібліотекознавства, документознавства, інформаційно-аналітичної діяльності у системі сучасних наукових досліджень, проблеми навчальної та наукової підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи і перспективи керування знаннями в умовах глобалізації академічних наукових та освітніх процесів.

Відкрили конференцію вітальним зверненням до присутніх проректор КНУ-КіМ із навчальної роботи А. В. Гуменчук, декан факультету інформаційної політики та кібербезпеки В. В. Кушнар'ов і громадська діячка І. В. Силантьєва.

На пленарному засіданні було проголошено доповіді, які викликали інтерес учасників конференції та спричинили жваве обговорення.

Проблеми реформування публічних бібліотек в умовах децентралізації розкрила у своїй доповіді завідувач науково-методичного відділу Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, член Президії Української бібліотечної асоціації (УБА) Т. І. Богущ.

Доповідачка наголосила на тому, що головними чинниками, які викликають занепокоєння, є різке скорочення мережі публічних бібліотек у сільській місцевості та непродумана кадрова політика. Навколо наведених у виступі статистичних показників щодо скорочення мережі та кадрового потенціалу бібліотек в окремих регіонах розгорнулася бурхлива дискусія, спрямована на пошук шляхів і підходів до вирішення даної проблеми, оскільки розв'язання нагальних питань долі бібліотек у процесі децентралізації є справою не лише самих громад, а й усього українського суспільства.

Етичним аспектам професійної комунікаційної діяльності присвятила свою доповідь д-р наук із соціальних комунікацій, завідувач кафедри бібліотекознавства та інформології Київського університету імені Бориса Грінченка

О. В. Воскобойнікова-Гузева. У доповіді прозвучало, що важливою складовою етики інформаційного обслуговування є захист персональних даних користувачів і партнерів, забезпечення конфіденційності інформаційного обслуговування в бібліотеках та архівах.

Особливу цікавість викликали результати проведеного соціологічного дослідження з використанням методу асоціативного експерименту з виявлення відповідей-реакцій на поняття «інформаційна культура», що проводилося 2018 року в Київському університеті імені Бориса Грінченка. Показовими стали відповіді магістрів спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». При опитуванні вони продемонстрували чітке розуміння теми етики інформаційної діяльності, яка в університеті здебільшого розглядається в межах таких дисциплін, як «Інформаційне обслуговування користувачів бібліотек, архівів, інформаційних центрів» та «Інтелектуальна свобода та доступ до інформації», і базується на основних положеннях Кодексу етики ІФЛА для бібліотекарів та інших інформаційних працівників, правилах мережевого етикету.

Доповідь канд. пед. наук, професора КНУКіМ В. М. Медведєвої актуалізувала питання бібліотеки як культурної інституції в умовах становлення інформаційного суспільства і суспільства знань. Формування нової стратегії і концепції розвитку української бібліотеки доповідачка ілюструвала яскравими прикладами досліджень різних років щодо визначення розуміння бібліотеки як соціокультурного інституту.

Бібліотеку як суб'єкт творення національного нарративу представила у своїй доповіді керівник Національної юридичної бібліотеки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, канд. іст. наук, старший науковий співробітник Ю. М. Половинчак.

Власне, бібліотеки, завдяки представленню на своїх ресурсах, у тому числі й інтерактивних, відповідної інформації, формують особливий зріз національного інформаційного простору, який транслює світові позиції держави, громадянського суспільства, окремого громадянина стосовно подій і явищ суспільного життя.

Виступаючи ініціаторами і виконавцями потужних національних та наднаціональних електронних проектів, бібліотеки репрезентують в такий спосіб інтелектуальний і культурний образ нації. Характерним прикладом доповідачка назвала американський проект «Пам'ять Америки», що позиціонується як ресурс цифрового збереження американської історії і творчості, відображення подій, людей, місць і ідей, які сформували Америку; вітчизняний ресурс «Електронна бібліотека "Україніка"», спрямований на акумуляцію документів державно-національної ваги, тощо.

Таким чином, на думку Ю. М. Половинчак, зберігаючи символічний статус – як у ретроспективі, так і у сучасній репрезентації, – бібліотека залишається елементом національного нарративу як значимої оповіді нації про себе. Завдяки систематичним цілеспрямованим зусиллям бібліотек відбувається організація і консолідація національних інформаційних ресурсів і продуктів, формується система забезпечення до них доступу користувачам.

Про діяльність Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства ознайомив учасників конференції його очільник канд.

іст. наук, старший науковий співробітник О. Я. Гаранін. У своїй доповіді він наголосив на тих проблемах, які потребують нагального вирішення як в інституті, так і в архівних установах України.

На секційних засіданнях, обговорювались актуальні питання галузі, пов'язані з теоретичними аспектами та інформаційно-комунікаційними практиками сучасного суспільства, а також трансформація та перспективи розвитку інформаційно-бібліотечної та архівної освіти.

З доповідями виступили знані науковці, бібліотечні практики, працівники архівів, викладачі провідних вищих закладів освіти України, Білорусі, Росії, аспіранти та студенти.

В умовах сьогодення гостро стоїть питання підготовки кадрів для інформаційної, бібліотечної та архівної галузі. Про професійні пріоритети студентів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» КНУКіМ доповіла завідувач кафедри інформаційних технологій д-р іст. наук, професор Т. В. Новальська. Занепокоєння викликає зниження престижу бібліотечної професії та ставлення до неї студентської молоді. За наслідками проведеного дослідження щодо професійних пріоритетів студентів з'ясовано, що незначний їх відсоток свідомо обрали спеціальність, якій навчаються, а ще менша їх частина планує працювати в бібліотеці після завершення навчання. Ця проблема, як зазначила доповідач, є актуальною не тільки для закладів освіти, але й для бібліотечних установ, де спостерігається відтік молоді з професії та старіння кадрового потенціалу, що потребує нагального вирішення питання на рівні держави.

У центрі уваги наукової спільноти України нині гостро постало питання формування культури академічної доброчесності, якому присвятила свою доповідь Т. Ю. Гранчак – завідувач відділу з охорони інтелектуальної власності Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, д-р наук із соціальних комунікацій.

Ситуація, що склалася в закладах вищої освіти України, визначила необхідність розуміння відповідальності учасників освітнього процесу за дотримання норм і правил забезпечення академічної доброчесності.

У своєму виступі Т. Ю. Гранчак акцентувала на необхідності формування академічної доброчесності у студентському середовищі, оскільки це є важливим фактором підвищення ефективності наукової комунікації. Слід формувати компетентності щодо усвідомлення викладачами і здобувачами вищої освіти правових норм академічної доброчесності. І цей процес повинен мати зворотній зв'язок. Адже ставлення студентів до принципів академічної доброчесності залежить від чіткої позиції у цьому питанні усього професорсько-викладацького складу. Єдність вимог до кожного, починаючи із себе, дасть змогу створити у закладі вищої освіти таку атмосферу прозорості, в якій «запозичення» чужих наукових праць стане не тільки неетичним, а й неприпустимим вчинком в академічному середовищі.

Доповідь Т. Ю. Гранчак викликала багато запитань в учасників конференції. Були обговорені питання правил цитування академічних текстів, перефразування ідей, думок, концепцій тощо інших авторів у рамках академічної відповідальності.

Огляд наукової періодики факультету інформаційної політики та кібербезпеки презентувала О. О. Скаченко – завідувач сектором методичної роботи Наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв.

У 2018 році Київський національний університет культури і мистецтв, – значила доповідачка, – з метою створення сучасних платформ поширення нових знань став засновником 13 наукових періодичних видань.

Огляд наукової періодики факультету інформаційної політики та кібербезпеки (ФІТКБ) було здійснено з метою поширення відомостей про новостворені видання, їх проблематику і тематичні розділи.

Усього за участю науковців ФІТКБ та сприяння наукової бібліотеки КНУКіМ здійснюється видання трьох наукових збірників:

- «Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук»;
- «Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері»;
- «Вісник Київського національного університету культури і мистецтв.

Серія: Музезнавство і пам'яткознавство».

У рамках конференції відбувся XI Міжнародний науково-теоретичний семінар «Термінологія документознавства та суміжних галузей знань», що традиційно зібрав представників закладів вищої освіти, науково-дослідних установ, фахівців наук документально-комунікаційного циклу з України та зарубіжжя.

Започаткований у 2007 р. семінар став унікальним явищем науки. Більшість термінологічних дискусій, відмічених інтересом учасників, зумовлені актуальною міждисциплінарною тематикою, пропонованою вишівською наукою та академічними, галузевими інституціями. Продуктивні діалоги спрямовуються, передусім, на те, щоб поставити під сумнів багаторічний обміркований пошук визначень термінів і понять документознавства, архівознавства, бібліотекознавства, розвиток теорії загального термінознавства тощо. Консервативна критика традицій термінології і її перегляд у дусі радикального релятивізму породжує нові, зумовлені розвитком мови науки пропозиції.

Більшість виступів на семінарі було присвячено загальним та окремим проблемам архівознавчої, документознавчої термінології, що зумовлено об'єктивними обставинами у відповідь на «термінологічну атаку» інших дисциплін, передусім інформаційної науки. Цілком природно, що розвиток останнім часом документознавства як соціокомунікаційної дисципліни спричинив доповіді про трансформації документознавчих термінів і понять, а також зміни їх змісту та значення на тлі захоплення дослідниками теорією соціальної комунікації (В. Бойко, Ю. Нестерович, М. Палієнко, З. Сverdлик).

Ураховуючи незаангажовану відкритість учасників семінару до діалогу, руйнується спекуляція окремими теоретичними ідеями, стереотипне переконання про одностороннє превалювання модних течій у теорії наук. Натомість чітко віддзеркалюються сучасні тенденції розвитку термінології документознавства та суміжних галузей знань, «внутрішня напруга» у з'ясуванні значень базових термінів та входження в українську терміносистему іншомовних слів (передусім англomовного походження) на тлі цифровізації в Україні бібліотечної та архівної справи (М. Палієнко).

Міждисциплінарна природа розвитку наук зумовила міцні термінологічні запозичення. Примітним виявився факт розгляду архівознавчої проблематики в контексті зв'язків із документознавством, керуванням документаційними про-

цесами та визначення впливу міжнародних термінологічних архівних проєктів на її стан (*К. Климова*). Актуалізація «електронної» архівної і книгознавчої термінології порушила надскладне завдання – адекватне освоєння зарубіжної термінології (*Ю. Нестерович, М. Палієнко*). При цьому наголос робиться на змісті запозичень, а також на термінологічних колізіях уживання спільних і / або загальних понять у межах різних наук.

Важливим композиційним елементом дискусії стали галузеві проблеми термінології на тлі базової проблематики термінознавства, що передбачає дискурс про мову науки. Актуалізуючи систематизацію термінофонду української мови, проблеми кодифікаційних процесів у сучасних терміносистемах, стандартизацію термінології, окремі учасники семінару у стилі класичної науковості вдало демонструють семантичні зміни сучасної термінології, що вже ввійшла до нормативно-правової бази України (*В. Бойко, З. Свердлик*).

Неологізація мови науки – ще один із важливих шляхів її розвитку. Урізноманітнення репертуару термінології – тема, що постійно мусується провідними фахівцями наук документально-комунікаційного циклу (*Ю. Столяров, Г. Швецова-Водка*). Учасники семінару мали нагоду обговорити останні документологічні пропозиції-неологізми – гомодокумент, біодокумент, технодокумент, право на існування яких аргументовано доводилося (*Ю. Столяров*). Вирізнення змісту універсального зразка побудови системи знань під назвою «ноокомунікологія» через інтерпретацію його вузлового поняття «інформація» сприяло міждисциплінарному доповненню змісту самої «метанауки» як проєкту єдності соціальної інформатики та ноосфери (*Г. Швецова-Водка*).

Примітно, що учасниками семінару було порушено проблеми практичного термінознавства (*В. Бойко, К. Климова, З. Свердлик*). Це особливо актуально з огляду на численні спроби укладання спеціальних галузевих тлумачних словників і гармонізації міжнародних та європейських стандартів. В оприлюднених доповідях віддзеркалено традиційні та новаторські погляди на архівознавство, документознавство, спеціальні галузі історичної науки, а головну увагу зосереджено на новітніх процесах «кочування» термінологічних запозичень, що відбуваються здебільшого під впливом модерних дискусій і визначення місця науки в межах соціальних комунікацій.

Окремо слід відзначити доповіді *В. Бездрабко та Є. Плешкевича*, присвячені загальним проблемам розвитку документознавства. Запропонована метафора – «фрагментизація» документознавства як науки може вдихнути нове життя в дискусію про зв'язки загального, спеціального документознавства, залежності розвитку та перспективи дисциплінарної самоідентифікації, осягнення їх єдності і шляхів, якими до цього можна прийти. Гостро критичними стали міркування про розвиток російського документознавства початку ХХІ ст. *Є. Плешкевича*, пов'язані з розумінням крайніх підходів до визначення поняття «документ» тими, хто перебуває на засадах традиційного документознавчого і документологічного підходів (*Л. Ковальська*). Контroversійність роздумів створює зручний контекст для розуміння умов і чинників сучасного розвитку документознавства в Російській Федерації.

Питанням розвитку спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» та академічній доброчесності були присвячені доповіді постійних учас-

ників семінару, що викликало бурхливе обговорення і ще раз підкреслило актуальність порушеної теми поза традиційними рамками заходу (*М. Костенко, Г. Сілкова, С. Чуканова*).

Традиційно за матеріалами семінару вийшов у світ одинадцятий випуск наукових праць за однойменною назвою щорічних зустрічей однодумців у стінах Київського національного університету культури і мистецтв – «Термінологія документознавства та суміжних галузей знань» (*Київ, 2019 р.*).

Незважаючи на очевидні досягнення в галузі термінології документознавства та суміжних галузей знань, учасники семінару вказали на низку нерозв'язаних і нереалізованих проєктів, які потребують підвищеної уваги фахівців. Насамперед ідеться про розроблення галузевих лексикографічних продуктів з урахуванням національних традицій вживання термінів і понять, необхідність кореляції їх значень згідно з новітніми пропозиціями зарубіжного досвіду в умовах інтеграції українського інформаційного простору у світовий та потужного вторгнення термінів іншомовного походження на тлі розвитку гуманітаристики.

Valentyna Bezdrabko,

the Head of the Department of Documentation and Information-Analytical Activity at Kyiv National University of Culture and Arts, Dr. Hab. in Historical Sciences, Professor (Kyiv, Ukraine)

e-mail: valentbez@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3295-5277>

Tetiana Novalska,

the Head of the Department of Information Technologies at Kyiv National University of Culture and Arts, Dr. Hab. in Historical Sciences, Professor (Kyiv, Ukraine)

e-mail: novalska@meta.ua